

E. M. QURBANOV
Z. C. MƏMMƏDOVA

ALİ BİTKİLƏRİN
SİSTEMATİKASINDAN
LABORATORİYA MƏSƏLƏLƏRİ

Ac 2010
1624

QURBANOV ELŞAD MƏCNUN OĞLU
MƏMMƏDOVA ZÜLFİYYƏ CƏLAL QIZI

ALİ BİTKİLƏRİN SİSTEMATİKASINDAN LABORATORİYA MƏŞĞƏLƏLƏRİ

Ali məktəblər üçün dərs vəsaiti

Azərbaycan Respublikası Təhsil
Nazirinin 9 dekabr 2009-cu il
tarixli 1365 sayılı əmrinə əsasən
qrif verilmişdir

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kİtəbxanası

Bakı Dövlət Universiteti

Bakı-2010

ARXIV

89028

89564

Elmi redaktorlar: **Novruzov V.S.**
Gəncə Dövlət Universitetinin Botanika kafedrasının müdiri, b.e.d., professor, əməkdar elm xadimi

Qurbanov E.M.
Bakı Dövlət Universitetinin Botanika kafedrasının müdiri, b.e.d., professor

Rəyçilər: **Musayev S.H.**
AMEA-nın Botanika İnstitutunun direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü, b.e.d., professor

Xəlilov V.S.
AMEA-nın Botanika İnstitutunun «Geobotanika» şöbəsinin müdiri, b.e.n.

Əfəndiyev P.M.
Bakı Dövlət Universitetinin Botanika kafedrasının dosenti, b.e.n.

Əliyeva S.A.
Bakı Dövlət Universitetinin Botanika kafedrasının dosenti, b.e.n.

E.M.Qurbanov, Z.C.Məmmədova. Ali bitkilərin sistematikasından laboratoriya məşğələləri. Dərs vəsaiti. Bakı. «Bakı Universiteti» nəşriyyatı, 2010, s. 259.

Dərs vəsaiti BDU-nun botanika kafedrasında tədris olunan «Ali bitkilərin sistematikasını» fənninin proqramına əsasən yazılmış, dünya ədəbiyyatlarına və Beynəlxalq nomenklaturaya əsasən tərtib edilmişdir. Kitabda hər məşğələnin məqsədi, işin yerinə yetirilməsi qaydaları izah edilməklə yanaşı, hər bir bitkinin taksonomik təsnifatı, əhəmiyyəti haqqında da ətraflı məlumat verilir.

Dərs vəsaiti ali məktəblərin biologiya fakültələrinin bakalavr və magistr pillələrində təhsil alan tələbələr, ali və orta təhsil müəssisələrində botanika fənnini tədris edən müəllimlər, flora və bitkiliklə maraqlanan müəssisə və şəxslər üçün faydalı ola bilər.

MÜNDƏRİCAT

MAMIRKİMİLƏR - BRYOPHYTA ŞÖBƏSİ	3
Ciyərotu (<i>Hepaticopsida</i> və ya <i>Marchantiopsida</i>) sinfi	4
Marşansiya (<i>Marchantiidae</i>) yarım sinfi	4
Marşansiya (<i>Marchantiales</i>) sırası	4
Marşansiyakimilər (<i>Marchantiaceae</i>) fəsiləsi	4
Yarpaqlı mamırlar (<i>Musci</i> və ya <i>Bryopsida</i>) sinfi	9
Yaşıl mamırlar (<i>Bryidae</i>) yarım sinfi	9
Yaşıl mamırlar (<i>Bryales</i>) sırası	9
PLAUNKİMİLƏR - LYCOPODIOPHYTA VƏ YA	
LYCOPHYTA ŞÖBƏSİ	14
Plaun (<i>Lycopsida</i>) sinfi	15
Plaun (<i>Lycopodiales</i>) sırası	15
Plaunkimilər (<i>Lycopodiaceae</i>) fəsiləsi	15
İzoet (<i>Isoetopsida</i>) sinfi	19
Selaginella (<i>Selaginellales</i>) sırası	19
Selaginellakimilər (<i>Selaginellaceae</i>) fəsiləsi	19
BUĞUMLULAR VƏ YA QATIRQUYRUĞUKİMİLƏR -	
SPHENOPHYTA VƏ YA EQUISETOPHYTA ŞÖBƏSİ	23
Qatırquyruğu (<i>Equisetopsida</i>) sinfi	23
Qatırquyruğu (<i>Equisetales</i>) sırası	23
Qatırquyruğukimilər (<i>Equisetaceae</i>) fəsiləsi	23
QIJİKİMİLƏR - PTERIDOPHYTA VƏ YA	
POLYPODIOPHYTA ŞÖBƏSİ	28
Qijilər (<i>Polypodiopsida</i>) sinfi	29
Əsl qijilər (<i>Polypodiidae</i>) yarım sinfi	29
Salviniya (<i>Salviniidae</i>) yarım sinfi	33
Marsiliya (<i>Marsileidae</i>) yarım sinfi	35
ÇILPAQTOXUMLULAR - PINOPHYTA VƏ YA	
GYMNOSPERMAE ŞÖBƏSİ	38
Bennettitlər (<i>Bennettitopsida</i>) sinfi	40
Bennettitlər (<i>Bennettitales</i>) sırası	41
Sağovniklər (<i>Cycadopsida</i>) sinfi	42
Kinqolar (<i>Ginkgoopsida</i>) sinfi	46
İynəyarpaqlılar və ya qozadaşıyanlar (<i>Pinopsida</i> və ya	

<i>Coniferopsida</i>) sinfi	48
Qaraçöhrəkimilər (<i>Taxaceae</i>) fəsiləsi	49
Şamkimilər (<i>Pinaceae</i>) fəsiləsi	51
Toxumörtüklülər (<i>Chlamydospermatopsida</i>) sinfi	57
Acılıq (<i>Ephedrales</i>) sırası	58
Knetum (<i>Gnetales</i>) sırası	60
Velvitsia (<i>Welwitschiales</i>) sırası	62
ÖRTÜLÜTOXUMLULAR VƏ YA ÇİÇƏKLİ BİTKİLƏR -	
ANTOPHYTA, ANGIOSPERMAE VƏ YA	
MAQNOLIOPHYTA ŞÖBƏSİ	64
İkiləpəlilər (<i>Dicotyledoneae</i>) sinfi	67
Maqnolid (<i>Magnoliidae</i>) yarım sinfi	67
Maqnoliyaçiçəklilər (<i>Magnoliales</i>) sırası	67
Maqnoliyakimilər (<i>Magnoliaceae</i>) fəsiləsi	67
Suzanbağçiçəklilər (<i>Nymphaeales</i>)	70
Suzanbağkımilər (<i>Nymphaeaceae</i>) fəsiləsi	70
Ranunkulid (<i>Ranunculidae</i>) yarım sinfi	73
Qaymağçiçəklilər (<i>Ranunculales</i>) sırası	73
Qaymağçiçəyikimilər (<i>Ranunculaceae</i>) fəsiləsi	73
Xaşxaşçiçəklilər (<i>Papaverales</i>) sırası	78
Xaşxaşkimilər (<i>Papaveraceae</i>) fəsiləsi	78
Kariofillid (<i>Caryophyllidae</i>) yarım sinfi	86
Mərkəztoxumlular (<i>Centrospermae</i>) sırası	86
Qərənfilkimilər (<i>Caryophyllaceae</i>) fəsiləsi	86
Tərəçciçəkkimilər (<i>Chenopodiaceae</i>) fəsiləsi	90
Hamamelid (<i>Hamamelididae</i>) yarım sinfi	98
Tozağacıçiçəklilər (<i>Betulales</i>) sırası	98
Tozağacıkimilər (<i>Betulaceae</i>) fəsiləsi	98
Fıstıqçiçəklilər (<i>Fagales</i>) sırası	104
Fıstıqkimilər (<i>Fagaceae</i>) fəsiləsi	104
Dilleniid (<i>Dilleniidae</i>) yarım sinfi	107
Söyüdçiçəklilər (<i>Salicales</i>) sırası	108
Söyüdkimilər (<i>Salicaceae</i>) fəsiləsi	108
Kəvərçiçəklilər (<i>Capparales</i>) sırası	112
Xaççiçəkkimilər (Kələmçiçəyikimilər) (<i>Cruciferae</i>	
və ya <i>Brassicaceae</i>) fəsiləsi	112

Əməköməciçəklilər (<i>Malvales</i>) sırası	117
Cökəkimilər (<i>Tiliaceae</i>) fəsiləsi	117
Əməköməcikimilər (<i>Malvaceae</i>) fəsiləsi	119
Balqabaqçəklilər (<i>Cucurbitales</i>) sırası	128
Balqabaqkimilər (<i>Cucurbitaceae</i>) fəsiləsi	128
Rozid (<i>Rosidae</i>) yarımsinfi	134
Gülçəklilər (<i>Rosales</i>) sırası	135
Gülçəyikimilər (<i>Rosacea</i>) fəsiləsi	135
Topulqakimilər (<i>Spiraeoideae</i>) yarımfəsiləsi	137
İtburnukimilər (<i>Rosoideae</i>) yarımfəsiləsi	139
Almakimilər (<i>Pamoideae</i>) yarımfəsiləsi	146
Gavalikimilər (<i>Prunoideae</i>) yarımfəsiləsi	151
Paxlaçəklilər (<i>Fabales</i>) sırası	153
Küstümotukimilər (<i>Mimosaceae</i>) fəsiləsi	154
Sezalpinkimilər (<i>Caesalpinaceae</i>) fəsiləsi	157
Kəpənəkçəyikimilər (Paxlakimilər) (<i>Papilionaceae</i> və ya <i>Fabaceae</i>) fəsiləsi	161
Kərəvüzçəklilər (Çətirçəklilər) (<i>Apiales</i> və ya <i>Umbelliflorae</i>) sırası	167
Kərəvüzkimilər (Çətirçəkkimilər) (<i>Apiaceae</i> və ya <i>Umbelliferae</i>) fəsiləsi	167
Lamiid (<i>Lamiidae</i>) yarımsinfi	173
Sarmaşığıçəklilər (<i>Convolvulales</i>) sırası	174
Sarmaşığıkimilər (<i>Convolvulaceae</i>) fəsiləsi	174
Minaçəklilər (<i>Verbinales</i>) sırası	179
Dodaqçəyikimilər (dalmazkimilər) (<i>Labiatae</i> və ya <i>Lamiaceae</i>) fəsiləsi	179
Badımcanıçəklilər (<i>Solanales</i>) sırası	184
Badımcankimilər (<i>Solanaceae</i>) fəsiləsi	184
Asterid (<i>Asteridae</i>) yarımsinfi	188
Astraçəklilər (<i>Asterales</i>) sırası	189
Mürəkkəbçəklilər (Astrakimilər) (<i>Compositae</i> və ya <i>Asteraceae</i>) fəsiləsi	189
Birləpəlilər (<i>Monocotyledoneae</i>) sinfi	196
Liliid (<i>Liliidae</i>) yarımsinfi	198
Zanbaqçəklilər (<i>Liliales</i>) sırası	198

Zanbaqkimilər (<i>Liliaceae</i>) fəsiləsi	198
Süsənçəklilər (<i>Iridales</i>) sırası	204
Süsənkimilər (<i>Iridaceae</i>) fəsiləsi	204
Kiçiktoxumlular (<i>Microspermae</i>) sırası	209
Səhləbkimilər (<i>Orchidaceae</i>) fəsiləsi	209
Kommelinid (<i>Commelinidae</i>) yarımsinfi	215
Taxılçəklilər və ya Qırtıççəklilər (<i>Craminales</i> və ya <i>Poales</i>) sırası	215
Taxılkimilər və ya Qırtıckimilər (<i>Gramineae</i> və ya <i>Poaceae</i>) fəsiləsi	215

DƏRS VƏSAİTİNDƏ İSTİFADƏ OLUNMUŞ BİTKİLƏRİN AZƏRBAYCAN VƏ LATİN DİLİNDƏ SİYAHISI	223
İSTİFADƏ OLUNAN ƏDƏBİYYAT :	255

A 7 2010
1624

028

“Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa və nəşr ilinə, ölkə üçün mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyinə görə bu elektron resursdan yalnız kitabxananın “Lokal şəbəkədən istifadə üzrə oxu zalı”nda istifadə etmək olar.

* * *

Due to Law of Azerbaijan Republic on “Copyright and related laws”, year of publication and for this reason that this material is important for our republic you can use this electron resource only in the “Local network reading hall”.

* * *

Принимая во внимание закон Азербайджанской Республики "Об авторском праве и сопутствующим правам", год издания, и чрезвычайную важность для страны, получить доступ к данному электронному ресурсу можно только в библиотечном "Читальном зале по использованию локальной сети".